

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра

з теми «**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ЛІРИЧНИХ
ТВОРІВ НА УРОКАХ ЗАРУБІНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**»

Виконала: студентка 2 курсу Ang1-
M19z групи

спеціальності: 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська))

Копич Юлія Павлівна

Керівник:

Шулик П. Л., кандидат філологічних
наук, доцент, доцент кафедри
германських мов і зарубіжної
літератури

Рецензент:

Рарицький О. А., доктор
філологічних наук, професор,
завідувач кафедри історії української
літератури та компаративістики

Кам'янець-Подільський – 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ШКІЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ ЛІРИЧНИХ ТВОРІВ	6
1.1. Специфіка ліричних творів і особливості їх рецепції учнями.	6
1.2. Традиційна методика про шляхи вивчення поетичних творів.	11
Висновок до розділу.	21
РОЗДІЛ 2. ІНТЕРАКТИВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ЛІРИЧНИХ ТВОРІВ ЯК ШЛЯХ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	22
2.1. Дослідження як один із шляхів засвоєння ліричних творів.	22
2.2. Роль і місце компаративного аналізу на уроках з вивчення поетичної творчості.	40
2.3. Формування пізнавального інтересу за допомогою лінгвостилістичного аналізу ліричного твору.	53
2.4. Інтермедіальність як візуально-образна форма осягнення поезії ..	65
Висновки до розділу.	77
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ВСТУП

Вивчення зарубіжної літератури в школах України передбачає аналіз літературних творів у єдності змісту і форми, оволодіння учнями основними літературознавчими поняттями й застосування їх у процесі аналізу й інтерпретації художніх творів; розгляд літературних творів, явищ і фактів у контексті літературного процесу; виявлення специфіки літературних напрямів, течій у розвитку світової літератури; розкриття поетикальних (у тому числі жанрово-стильових) особливостей художніх творів; ознайомлення учнів із загальними принципами художнього перекладу, необхідними для текстуральної роботи з перекладною літературою. Одним із принципів, що забезпечує досягнення задекларованих завдань на всіх етапах літературної освіти залишається жанровий (5-7 кл.) або жанрово-родовий (8-11 кл.) принцип.

Сучасний полікультурний світ спрямовує шкільну літературну освіту на підготовку творчого, кваліфікованого читача, формування його ціннісних орієнтацій, естетичних ідеалів, розширення і збагачення емоційного досвіду, розвиток інтелектуальних можливостей, вироблення принципів оцінювання художніх явищ. Успішно розв'язувати ці складні завдання допомагає вивчення класичної літератури, зокрема поезії, оскільки саме вона найкраще розвиває естетичні смаки й уподобання читачів.

Вивчення лірики як одного із трьох основних родів літератури завжди перебувало в центрі методичних досліджень. Існує значна кількість публікацій (Н. Забужко [23], Л. Мірошніченко [45], Д. Семчук [62], О. Слижук [7], Г. Токмань [72] Зуєнко М.О.[26] Орлової О.В.[54], Мацапури В.І. [43] та ін.), присвячених цій проблемі. Проте мова у цих роботах здебільшого йде про етапи роботи з ліричними творами та загальні підходи до їх вивчення. Цим не вичерпується коло наявних проблем.

В останні часи своєрідним «загальним місцем» науково-педагогічних досліджень стало твердження про те, що сьогодні формується принципово

новий підхід до вивчення літературних творів у школі, що вже не можна навчати по-старому, а словесник ХХІ століття прекрасно володіє науковими досягненнями нового тисячоліття, векторами світоглядів, кращими педагогічними системами й освітніми технологіями прилучення учнів до читання. Насправді ж часто ситуація зовсім інакша. Сучасному педагогу в епоху змін у всіх сферах суспільного і мистецького життя пропонується безліч ідей, пропозицій, нових підходів до викладання предмета «Зарубіжна література». Перед учителем неодмінно постає проблема вибору: куди рухатись далі у цьому хаосі інформації. Необхідно окреслити ключові тенденції у засвоєнні учнями ліричних творів, щоб створити умови для усвідомлення школярами виховного значення поетичних образів, спрямувати роботу над цими образами у напрямку формування ціннісних орієнтацій, світоглядних та моральних переконань. Все вищезазначене обумовлює **актуальність дослідження.**

Мета роботи – визначення змісту і ролі сучасних підходів до вивчення ліричних творів зарубіжної літератури, що спрямовані на інтелектуальний, творчий і емоційний розвиток учнів, окреслити умови їх використання в закладі загальної середньої освіти III ступеня

Досягнення основної мети вимагає постановки ряду конкретних **завдань:**

- проаналізувати теоретико-методичні засади шкільного вивчення ліричних творів: специфіку лірики як роду літератури і особливості її рецепції старшокласниками;
- охарактеризувати традиційні шляхи шкільного аналізу поетичних творів;
- визначити основні проблеми вивчення ліричних творів і шляхи їх подолання в сучасній школі;
- розкрити значення дослідницького методу для активізації діяльності старшокласників;
- підкреслити роль компаративного аналізу для розуміння і засвоєння перекладних ліричних творів;

— визначити роль медійних інтерпретацій поетичних творів для кращого осягнення творчої лабораторії митця.

Предмет дослідження — специфіка вивчення ліричних творів на уроках зарубіжної літератури у закладі середньої освіти III ступеню

Об'єкт дослідження – праці вітчизняних і зарубіжних науковців та методистів, присвячені проблемам використання інтерактивних технологій у сучасній школі, практичні напрацювання кращих вчителів-словесників та зміст шкільної літературної освіти.

Наукова новизна роботи полягає у спробі серед розмаїття нових методів, технологій, підходів до викладання предмета «Зарубіжна література» виявити такі, що акумулюють у собі все це розмаїття і сприяють зацікавленню лірикою сучасними учнями, допомагають їм зрозуміти глибокі поетичні узагальнення, діапазон яких буває безмежним, а також моральні та ідейні уроки поетів.

Методологічною основою дослідження є ретроспективний та системний аналіз філологічної, психолого-педагогічної та методичної літератури з досліджуваної проблеми; теоретичне узагальнення педагогічного досвіду для визначення теоретико-методичних засад дослідження

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть стати частиною матеріалів, що використовуються у загальних і спеціальних навчальних курсах з методики навчання зарубіжної літератури в закладі вищої освіти, а також у практиці викладання зарубіжної літератури у сучасній школі

Апробація роботи була здійснена на студентській науковій конференції Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка 23 жовтня 2020 року.

Обсяг та структура дослідження. Робота складається з двох розділів, вступу, висновків, списку використаної літератури. Її обсяг без списку використаної літератури становить 80 сторінок комп'ютерного набору. Додається список використаної літератури (81 позиція).

ВИСНОВКИ

Жанрово-родова специфіка лірики впливає на всю модель її вивчення. Мова поезії підкоряється власним законам, і найчастіше – це закони краси. Навчитись і навчити бачити і відчувати красу в звучанні, в ритмомелодиці вірша, в його композиції, строфічній будові, ритмічних повторах – непросте завдання. Для шкільної методики важливо те, що у ліриці дійсність, життя створюється у формі безпосереднього переживання. Образ-переживання у поезії створюється в результаті повного злиття форми та змісту, настільки повного, що переживання неможливо розповісти інакше, ніж це зробив поет. Але маючи великий емоцій заряд, лірика не завжди легко і просто сприймається учнями. Традиційна методика пропонує чітку, структуровану, уніфіковану схему вивчення ліричних творів. Але ця схема не сприяє розвитку інтересу до поезії, не створює умов для розуміння поетичних узагальнень. По-перше, тому, що не враховує родову специфіку поетичних текстів, пропонує вивчати лірику за аналогією з епічними і драматичними творами, і, по-друге, спирається, в основному, на пояснювально-ілюстративний метод.

Сучасна методика спрямована на подолання основних проблем, пов'язаних перш за все з рецепцією учнями поетичних шедеврів

Успішність уроку літератури залежить від того, чи спроможеться вчитель домогтися того, щоб учень, сприймаючи художній текст, пережив, за словами Василя Сухомлинського, *радість відкриття*. У нас є лише одна можливість домогтися, щоб учні пережили ситуацію інсайту – допомогти їм відкрити для себе багатство смислів, що породжує ліричний текст, привабливу глибину його «безодні смислів»..

Одним із шляхів вивчення ліричних творів в старших класах, який сприяє оптимізації навчально-виховного процесу, створенню ситуації співпраці учня і вчителя, виробленню довгострокової позитивної мотивації до навчання, включенню учнів у креативну діяльність, ретельному відбору навчального матеріалу і способів його подачі – є дослідження. Найвищою формою організації дослідження стає урок-дослідження. Саме такий урок дає

можливість, враховуючи специфіку лірики як роду літератури, за допомогою різноманітних інтерактивних видів та форм роботи (проблемні завдання і запитання, елементи компаративного аналізу: звернення до оригіналу твору і порівняльний аналіз його перекладів тощо) активізувати розумову діяльність, сприяти зацікавленню навчальним предметом, розвивати логіку, критичне мислення, мовленнєві уміння та навички, допомагає проявити особисте «Я». Головне на такому уроці враховується специфіка ліричного твору, а вся робота спрямована на те, щоб викликати інтерес до твору, створити умови, щоб твір знайшов відгук у сучасних підлітків.

Елементи компаративного аналізу стають невід'ємною частиною уроку з вивчення ліричного твору. Зважаючи на те, що на уроках зарубіжної літератури тексти вивчаються в перекладах, одним із видів компаративного аналізу є *аналіз перекладу літературного твору*. Аналіз перекладу включає його розгляд на всіх рівнях структури – лексико-семантичному, морфологічному, синтаксичному, ритміко-інтонаційному, фонетичному. У процесі викладання лірики слід враховувати те, що художній перекладний твір порівняно з оригіналом має яскраво виражені особливості. На уроках з вивчення ліричних творів компаративний аналіз не обмежується лише порівняльним аналізом оригінального твору та його перекладу, переказу чи переспіву; порівнянням оригінального твору та кількох його перекладів. Він включає також

- порівняння різнонаціональних літературних явищ на рівні їх походження;
- розгляду творчих зв'язків між письменниками різних літератур тощо;
- творів одного напрямку, течії, школи, а також різних національних літератур;
- вивчення різнонаціональних творів, близьких за темою, ідеєю, сюжетом, проблематикою, образами, особливостями поетики.

Формуванню пізнавального інтересу старшокласників до ліричних творів сприятиме лінгвостилістичного аналізу, зокрема, зосередження уваги на зв'язку

звуча і значення, на проблемі звуко символізму. Аналіз допомагає дослідити прагнення митців поєднати у своїй творчості поезію, живопис і музику.

Однією з найскладніших для учнів залишається робота з образністю. Один із шляхів, що допомагає сучасним школярам сприймати образну систему поетичних творів стають елементи інтермедіальності, які за певних обставин стають основою організації глибокого дослідження ліричного тексту, сприяють розумінню учнями взаємодії різних мистецтв і уявленню про творчість як переживання мистецтва.

Запропоновані підходи допомагають «зруйнувати» байдужість старшокласників до ліричних текстів і відкривають шлях до розуміння глибини поетичного слова і поетичних узагальнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азьомов В. Партитурний аналіз поетичного слова. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. №11. С.17–21.
2. Аристотель и античная литература. Москва : Наука. 1978. 233 с.
3. Бабенко В. М. Порівняльний аналіз оригіналу й перекладу під час вивчення зарубіжної літератури. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2005. № 6. С. 39-42.
4. Барт Р. Текстуальний аналіз «Вальдемара» Е. По. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М.Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С. 385–405.
5. Безобразова Л., Луньова Т. «Та вмерти не дає любов твоя». Грані 66 сонета В. Шекспіра. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. №3. С. 48-51.
6. Белинский В.Г. Полн. собр. соч.: В 13 т. Москва : Изд-во АН СССР, 1955. Т. 7. 740 с.
7. Блок А. П. Соловьева (Allegro). Иней / Очерки, статьи, речи. Собрание сочинений в девяти томах. Т. 5. Москва, Гослитиздат, 1962. Библиотека русской классики. URL : <http://ruslit.traumlibrary.net/book/blok-ss09-05/blok-ss09-05.html#work048> (дата звернення 08.11.2020).
8. Блок А. Стихотворения/ Стихотворения А. Блока 1897- 1904 гг.. Вікітека. URL : https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B8%D1%85%D0%BE%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F_%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D0%B0_1897%E2%80%941904 (дата звернення 15.06.2020).
9. Бондарь Н. Г. «І вічна таїна слова...» (аналіз художнього твору): методичний посібник. Нетішин, 2015. 61 с.
10. Братко В. Методичні матеріали для проведення спецкурсу «Сонет в історії світової літератури». *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2010. №7-8.С. 7-10.

11. Братко В. Поняття про жанрові різновиди сонета у структурі спецкурсу «Сонет в історії української і світової літератури». *Зарубіжна література в школах України*. 2012. №6. С. 37-41.
12. Братство прерафаэлитов. URL : <http://eur-lang.narod.ru/histart/xix/gallery2/prb.html> (дата звернення 25.10.2020).
13. Бюлер К. Теория языка. Репрезентативная функция языка. Москва : Прогресс, 1993. 504 с.
14. Волощук Є. Вивчення зарубіжної літератури в 11 класі: Посібник для вчителя. Київ : Освіта, 2002. 208 с.
15. Волощук Є. В. Проблеми вивчення зарубіжної літератури ХХІ століття в школі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. № 11. С. 39-41.
16. Волощук Є. В. Час збирати каміння (Про оновлення концепції та шляхи подальшого розвитку предмета «Зарубіжна література»). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2005. № 2. С. 12-17.
17. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика / Пер. з нім. В. Бабич, М. Кушнір та ін. Упорядник, передмова: Д. Наливайко. Київ : Юніверс, 2001. 288 с.
18. Гегель Г.В.Ф. Эстетика: В 4 т. Москва : Искусство, 1971. Т.3. 621 с.
19. Горобченко Ірина. Звукопис та колористика як складові лінгвостилістичного аналізу ліричного твору. *Зарубіжна література в школах України*. 2018. №3. С.11-16.
20. Гуліда О. «Я вмю радувати людей». Урок за поезіями Гійома Аполлінера «Лорелея», «Міст Мірабо», каліграми «Зарізана голубка й водограй» *Зарубіжна література в школах України*. 2019. № 7-8. С. 43-45.
21. Гуль І.Б. Музичність поезії П. Верлена «Осіння пісня» та поезії Л. Костенко «Осінній день, осінній день, осінній!». *Зарубіжна література в школах України*. 2015. № 9. С. 50-51.
22. До уроків вивчення поезії доби Просвітництва у 9 класі: Й.Гете «Вільшаний король», «Травнева пісня», «Прометей» та Ф.Шиллер «До радості». *Зарубіжна література в школах України*. 2019. № 9. С. 38-41.

23. Забужко Н. Особливості вивчення лірики та її виховне значення. *Українська мова і література в школі*. 1988. №4. С.24–33.
24. Журавлев А.П. Звук и смысл /2-е изд., испр. и доп. Москва : Просвещение,1991. 160 с.
25. Журавлев А.П. Фонетическое значение. Ленинград : Изд-во Ленинград. ун-та, 1974.160с.
26. Зуєнко М.О. Сильовий аналіз ліричних творів. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. №1. С.16-19.
27. Игошева Т.В. Ранняя лирика А.А. Блока (1898 – 1904). Поэтика религиозного символизма. Москва : Глобал Ком, 2013. 400 с.
28. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 492 с.
29. Ісаєва О. Про основні парадигми шкільної літературної освіти. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2011. № 1. С. 2-4.
30. Ісаєва О. О. Соціологічний аспект проблеми читання творів зарубіжної літератури школярами. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2005. № 6. С. 25-29.
31. Казмирчук А.І. Формування компаративної компетенції учнів у процесі вивчення зарубіжної літератури. *Зарубіжна література в школах України*. 2015. № 9. С. 48-49
32. Калашник О. Український Р.М.Рільке: «Орфей. Еврідіка. Гермес». *Всесвіт*. 2006. №6. С. 212-218) URL : <http://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/182/41/> (дата звернення 21.10.2020).
33. Клименко Ж. В. Розкриття значення перекладної літератури як важливого чинника формування української нації. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. № 6. С. 36-39.
34. Клименко Ж. В. Специфіка викладання зарубіжної літератури в середній школі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. № 11. С. 43-45.

35. Ковбасенко Ю. І. Про місце і роль предмета «Зарубіжна література» в системі літературної освіти української школи та про шляхи підвищення ефективності його викладання. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. № 11. С. 7-10.
36. Кожукало Н. «Пише осінь аквареллю казку золоту...». Поетичний театр Зарубіжна література в школах України. 2019. № 7-8. С. 91-95.
37. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання. Дивослово. 2004. №7. С. 2–33.
38. Куцевол О. М. Методика уроку компаративного аналізу. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 10. С. 2-4.
39. Куцевол О. М. Методична творчість учителя літератури – потреба сучасної школи. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2005. № 6. С. 9-14.
40. Левицький А.Є. Лекційні матеріали з лінгвістики: навч. Посібник. Житомир: ЖДПУ, 2004. 25с.
41. Левицький А.Є. Основи функціональної лінгвістики: навч. посібник. Ніжин: НДПУ, 2004. 124 с.
42. Лотман М. Ю. О поэтах и поэзии: Анализ поэтического текста. Москва : Искусство, 1996. 848 с.
43. Мацапура В.І. Розкривати секрети художньої майстерності поета. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. № 1. С.11-16.
44. Маценка С. Метамистецтво: словник досвіду термінотворення на межі літератури і музики. Львів: Апріорі, 2017. 120 с.
45. Мірошниченко Л. Ф. Актуальні проблеми методики викладання світової літератури. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2005. № 6. С. 5-9.
46. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах. Київ : Ленвіт, 2000. 240 с.
47. Мочернюк Н.Д. Художній простір у контексті інтермедіальності (поезія та образотворче мистецтво) *Питання літературознавства*. 2013. № 87. С.

- 219–29. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/326441779.pdf> (дата звернення 25.10.2020).
48. Наливайко Д. Наука, яка дедалі більше визначатиме методику викладання літератури. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1997. № 3. С. 42.
49. Наливайко Д. С. Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст. Київ : Основи, 1998. 578 с.
50. Наливайко Д. С. Спільність і своєрідність. *Українська література в європейському контексті*. Київ : Дніпро, 1988. 395 с.
51. Ніколенко О. М. Розвивати уміння порівнювати оригінал, переклад і різні переклади одного першоджерела. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 10. С. 46-49.
52. Ніколенко О. М., Куцевол О. М. Культурологічний аналіз. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 6. С. 33-35.
53. Обжорин А. Визуальное будущее и роль учителя в нем, или 8 трендов визуализации на 2019 год. URL : <https://www.eduneo.ru/vizualnoebudushhee-i-rol-uchitelya-v-nem-ili-8-trendov-vizualizacii-na2019-god/>
54. Орлова О.В. Асоціативний аналіз вірша Г.Гейне. Вікно в світ. 1999. №3. С.171-176.
55. Платон. Соч.: В 3 т. Москва : Мысль, 1971. Т. 3. Ч. 1. 687 с.
56. Пожидаева Л.И. Можно ли в современной школе учить детей по «старинке»? Мастерство учителя – успех ученика: Сборник методических материалов семинара учителей Томского района Томской области. Томск, 2006. С. 15—17.
57. Поліщук О. М. Сучасні підходи до аналізу художнього твору: види, принципи, способи. URL : <https://repository.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2016/10/polischuk.pdf> (дата звернення 08.10.2020).

58. Пронкевич О.В. Пейзаж і національна ідентичність в іспанській літературі доби модернізму. Магістеріум. Літературознавчі студії. 2015. Вип. 61. С. 106-111
59. Просалова В. Інтермедіальність як явище мистецтва і метод аналізу. Наукова періодика України. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_27_74. (дата звернення 23.10.2020).
60. Садкіна В.І 101 цікава педагогічна ідея. Як зробити урок. Харків : Вид. група «Основа», 2008.88 с.
61. Саєнко Валентина. Сучасна українська література: компендіум. Одеса: Астропринт, 2014. 352 с.
62. Семчук Д. Текст як шифр (текстуальний аналіз ліричного твору В. Стуса «На колимському морозі калина»). *Українська мова і література в школі*. 2006. №6. С.29–31.
63. Скугаревська О. Питання художнього перекладу на прикладі вивчення 130 сонета Вільяма Шекспіра. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. №10. С. 47-49.
64. Слижук О. Принцип емоційності у процесі вивчення лірики. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. №9. С.12–14.
65. Теорії сучасної медіаосвіти: [підрозділ 4.2 до кол. Монографії] / Г.В. Онкович, О.К. Янишин, І.А. Сахневич, К.В. Балабанова. Теоретико-методологічні засади інтеграції змісту гуманітарної освіти у вищих навчальних закладах негуманітарного профілю: кол монографія / Г.В. Онкович, М.В. Бойченко й ін.; за редакцією Г.В. Онкович; НАПН України, Ін-т вищ. Освіти. Київ: Пед. думка, 2012. Розд. 4: Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа, підрозділ 4.7. С. 312-319
66. Титаренко С.Д. Русский символизм и традиции английских прерарфаэлитов: проблемы интермедиальности. *Культура и текст*. 2015. № 5 (23). URL : <http://cyberleninka.ru/article/n/russkiy-simvolizm-i-traditsii-angliyskih-preraphaelitov-problemyintermedialnosti> (дата звернення 25.10.2020).

67. Ткач І. Вивчення образів автора й ліричного героя на уроках зарубіжної літератури: проблеми і способи вирішення. *Зарубіжна література в школах України*. №3. 2018. С.17-19
68. Ткач І. Уроки літератури як інтермедіальні студії. *Зарубіжна література в школах України*. 2019. № 9. С. 10-14.
69. Тодоров Ц.. Два принципи оповіді. Поняття літератури та інші ессе / Перекл. з франц. Є. Марічева. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 162 с. С. 40 – 55.
70. Тодоров Ц. Поезія без віршів Поняття літератури та інші ессе / Перекл. з франц. Є. Марічева. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 162 с. С. 56 – 72.
71. Тодоров Ц. Походження жанрів Поняття літератури та інші ессе / Перекл. з франц. Є. Марічева. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 162 с. С. 22 – 39.
72. Токмань Г. Цілісність сприйняття ліричного твору. Текстуальний аналіз. Методика вивчення віршування. Дивослово. 2003. №1. С.46–50.
73. Фесенко В.І. Література і живопис: інтермедіальний дискурс: навч. посібник. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2014. 398 с.
74. Черевченко О.М. Методичні аспекти аналізу поетичного твору: навчальний посібник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 108 с.
75. Чурса Ірина. Магія народження уроку або Роздуми після відкритого/показового уроку. *Зарубіжна література в школах України*. 2020. № 2. С. 64-65.
76. Шаф О.В. Жанрова специфіка сонетного вінка. О.В. Шаф. Вінок сонетів у сучасній українській ліриці: навчальний посібник. Київ : ВЦ «Просвіта», 2015. 232 с. С. 11 – 46.
77. Шекспір Вільям. Сонети: для мол. та серед. шк. віку / Пер. з англ. Д. Х. Паламарчука; передм. та приміт. І. М. Андрусяка; худож. А. Л. Коломієць. Київ : Школа, 2009. 176 с
78. Шеллинг Ф.В. Философия искусства. Москва : Мысль, 1966. 497 с.

79. Шуляр В.І. Стратегії літературної освіти школярів у системі профільного навчання. URL : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/monograf/49/20.pdf> (дата звернення 08.11.2020).
80. Юдина Т.А. Современный урок литературного чтения в системе развивающего обучения как средство творческой самореализации в учебно-познавательной деятельности URL : <http://podelise.ru/docs/17515/index-5880-1.html> (дата звернення 25.05.2020).
81. Яценко Т.О. Вивчення літератури модернізму в старшій школі: методичний посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2013. 144 с.